

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission säädösehdotukset ihmisten käyttöön tarkoitettun veden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien terveydellisistä vaatimuksista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission säädösehdotukset ihmisten käyttöön tarkoitettun veden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien terveydellisistä vaatimuksista (E 47/2023 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Jarkko Rapala, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Tomi Marjamäki, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Jaana Kilponen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- tutkimuspäällikkö Panu Rantakokko, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Suomen ympäristökeskus
- Helsingin kaupungin rakennusvalvontapalvelut
- Suomen Kuntaliitto
- Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- Rakennusteollisuus RT ry
- Suomen Isännöintiliitto ry
- Suomen Kiinteistöliitto ry
- Suomen Omakotiliitto ry
- Talotekninen teollisuus ja kauppa ry

Valiokunnan lausunto StVL 4/2023 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio on antanut ehdotukset kolmesta delegoidusta säädöksestä ja kolmesta täytäntöönpanosäädöksestä, joilla toimeenpannaan juomavesidirektiivin veden kanssa kosketuksissa olevat säännökset. Näitä ovat:

1. Komission täytäntöönpanopäätös EU:ssa sallittujen lähtöaineiden, koostumusten ja ainesosien luetteloiden laatimisesta
2. Komission täytäntöönpanopäätös testaus- ja hyväksymismenetelmistä aineiden, koostumusten ja ainesosien sisällyttämiseksi EU:ssa sallittujen aineiden luetteloihin
3. Komission täytäntöönpanopäätöissä säädös lopullisten materiaalien testaus- ja hyväksymismenettelyistä ja -menetelmistä
4. Komission delegoitu asetus juomaveden kanssa kosketuksiin joutuvien tuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä
5. Komission delegoitu asetus lähtöaineiden, koostumusten tai ainesosien sisällyttämisestä EU:ssa sallittujen aineiden luetteloihin tai poistamiseksi niistä, ja
6. Komission delegoitu asetus juomaveden kanssa kosketuksiin joutuvien tuotteiden merkittämisestä.

Komission tarkoituksena on antaa täytäntöönpanosäädökset viimeistään 12.1.2024. Komission tarkoituksena on antaa myös ehdotetut delegoidut asetukset samaan aikaan, jonka jälkeen neuvostolla ja parlamentilla on kaksi kuukautta aikaa ilmaista, aikovatko ne vastustaa kyseisiä asetuksia. Tätä määräaika voidaan sekä neuvoston että parlamentin puolelta pyytää jatkettavaksi kahdella kuukaudella. Jos kumpikaan ei vastusta määräajassa, delegoitu asetus tulee voimaan.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että komission säädösehdotusten tavoitteet ovat yleisesti kannatettavia talousveden terveydellisen laadun takaamiseksi ja sen varmistamiseksi, että ihmisten käyttöön tarkoitettua veden kanssa kosketuksiin tulevista materiaaleista ja tuotteista ei liukene veteen vieraita aineita terveydelle haitallisissa määrin.

Komission ehdottamat säädösehdotukset ovat pääsääntöisesti hyväksyttävissä. Valtioneuvosto suhtautuu erityisen kriittisesti yhteen ehdotettuun täytäntöönpanopäätökseen (Komission täytäntöönpanopäätös EU:ssa sallittujen lähtöaineiden, koostumusten ja ainesosien luetteloiden laatimisesta) ja delegoituun asetukseen (Komission delegoitu asetus juomaveden kanssa kosketuksiin joutuvien tuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä), eikä hyväksy niitä nyt ehdotetussa muodossa. Lisäksi valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti myös toiseen komission täytäntöönpanopäätökseen (Komission täytäntöönpanopäätös testaus- ja hyväksymismenetelmistä aineiden, koostumusten ja ainesosien sisällyttämiseksi EU:ssa sallittujen aineiden luetteloihin). Valtioneuvosto katsoo, että jatkovalmistelussa olisi niiden osalta välttämätöntä huomioida seuraavia seikkoja:

Valtioneuvoston lähtökohtana on, että kaikki jäsenvaltioiden tällä hetkellä kansallisesti hyväksytyt ja direktiivin mukaisesti ECHA:lle ilmoitetut veden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit

Valiokunnan lausunto StVL 4/2023 vp

otettaisiin komission täytäntöönpanopäätöksellä laatimiin ensimmäisiin luetteloihin (ns. positiivilistoihin) niistä materiaaleista, joita jatkossa saa käyttää ihmisten käyttöön tarkoitettun veden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien tai tuotteiden valmistuksessa. Kuitenkin vähintään tulisi varmistaa, että kansallisesti tällä hetkellä käytössä olevien materiaalien käyttöä voidaan jatkaa riittävän siirtymäajan puitteissa vesilaitteistojen teknisen kestävyuden ja sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi.

Valtioneuvosto katsoo, että positiivilistojen laatimisessa olisi keskeistä ottaa huomioon se, että veden laadun vaihtelu jäsenvaltioiden välillä ja sen asettamat erillisvaatimukset vesilaitteistoissa käytettäville materiaaleille vaihtelevat. Suomessa veden laatu on pehmeää ja heikosti hapanta, minkä johdosta materiaalien on oltava sinkinkadon kestäviä materiaalien teknisen kestävyuden takaamiseksi ja vesivuotovahinkojen estämiseksi. Valtioneuvosto näkee komission materiaaleille esittämän testausmenetelmän kuitenkin tarkoittavan sitä, että standardissa käytettävä harvinainen kova ja materiaaleja syövyttävä testivesi estäisi Pohjoismaissa käytettävien sinkinkadon kestävien messinkimateriaalien lisäämisen positiivilistalle. Komissio perustelee näkemystään sillä, että materiaaleista liukenesi veteen liikaa lyijyä. Valtioneuvosto katsoo tieteellisen näytön, käytännön kokemuksen ja veden laadun seurannan tulosten osoittavan, että Suomessa tällä hetkellä käytössä olevista materiaaleista ei liukene terveydelle haitallisissa määrin lyijyä Suomen talousveteen, sekä katsoo, että nämä materiaalit tulisi lisätä positiivilistalle ja että komission esittämässä materiaalien testimenetelmässä on epäkohtia.

Lisäksi valtioneuvosto katsoo, että materiaalien käyttökelpoisuuden arvioinnissa materiaaleista veteen liukenevan lyijyn osuus (ns. allokaatioprosentti) ihmisten käyttöön tarkoitettussa vedessä tulisi olla suurempi kuin komissio esittää. Valtioneuvosto painottaa, että Maailman terveysjärjestön sekä Suomen ja Ruotsin komissiolle esittämän tieteellisen näytön mukaan juomaveden liukeneva lyijy on pääsääntöisesti peräisin vesilaitteistoissa käytetyistä materiaaleista. Valtioneuvosto katsoo, että toisin kuin komissio esittää, myös lyijyn osalta allokaatioprosentin tulisi olla 90, kuten se on muiden yleisesti tiedettyjen materiaaleista peräisin olevien aineiden osalta (kupari ja sinkki).

Valtioneuvosto katsoo, että komission ehdottamien vaatimusten tulisi olla tieteellisesti perusteltuja ottaen huomioon jäsenvaltioiden vedenlaadun erot ja vedenlaadun asettamat vaatimukset materiaalivalintoihin vesilaitteistojen teknisen kestävyuden takaamiseksi, kunhan ihmisten terveyden suojelua koskeva tavoite täyttyy. Valtioneuvosto tukee siirtymistä vähälyijyisiin ja lyijytömiin materiaaleihin vesilaitteistoissa, mutta keskeistä on taata ihmisten terveyden suojelun lisäksi teollisuudelle riittävän pitkä aika kehittää ja tuoda markkinoille sellaisia materiaaleja, jotka ottavat huomioon myös veden laadun materiaaleille asettamat tekniset vaatimukset. Valtioneuvosto katsoo, että riittävän pitkä siirtymäaika tarvitaan myös EU:n sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi, jotta jäsenvaltioita ja toimijoita kohdellaan tasapuolisesti. Mikäli lopullisessa ehdotuksessa ei sisällytetä Pohjoismaissa käytettäviä messinkiseoksia ensimmäiselle positiivilistalle, Valtioneuvosto katsoo, että kansallisesti tällä hetkellä hyväksytyjen materiaalien käytön siirtymäaika tulisi asettaa ensisijaisesti vuoden 2036 loppuun. Tällöin myös kiertotalousnäkökulma ja vihreän siirtymän periaatteet voitaisiin ottaa huomioon asianmukaisella tavalla. Vähintään siirtymäaikaa tulisi kuitenkin jatkaa kahdella vuodella nyt esitetystä vuoden 2032 loppuun saakka.

Valiokunnan lausunto StVL 4/2023 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin komission säädösehdotusten tavoitteita yleisesti kannattavina talousveden terveydellisen laadun takaamiseksi ja sen varmistamiseksi, että ihmisten käyttöön tarkoitetun veden kanssa kosketuksiin tulevista materiaaleista ja tuotteista ei liukene veteen vieraita aineita terveydelle haitallisissa määrin.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston käsitykseen siitä, että ehdotettu täytäntöönpanopäätös sallittujen lähtöaineiden, koostumusten ja ainesosien luettelosta sekä asetus juomaveden kanssa kosketuksiin joutuvien tuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä eivät ole hyväksyttävissä. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta edellyttää, ettei komission ehdottamia vaatimuksia hyväksytä.

Valiokunta on myös valtioneuvoston tapaan erittäin kriittinen ehdotukseen täytäntöönpanopäätökseksi testaus- ja hyväksymismenetelmistä aineiden, koostumusten ja aineosien sisällyttämisiksi EU:ssa sallittujen aineiden luetteloihin.

Juomavesidirektiivi asettaa vaatimuksia juomavesiverkoston materiaaleista veteen liukenevan lyijyn määrälle. Siirtymäajan jälkeen markkinoille saatettavien veden kanssa kosketuksiin joutuvien tuotteiden valmistuksessa voidaan käyttää ainoastaan sellaisia materiaaleja, jotka sisältyvät EU:n ns. positiivilistoihin. Komission ehdottamat säädökset ovat kuitenkin johtamassa siihen, ettei Suomessa kansallisesti hyväksytyjä messinkimateriaaleja voida sisällyttää näille positiivilistoihin. Valiokunta katsoo, ettei ehdotus vastaa juomavesidirektiivin 11 artiklan 3 kohtaa, jonka mukaan ensimmäisen positiivilistan tulee perustua nykyisin sallittujen aineiden kansallisiin luetteloihin, muihin voimassa oleviin kansallisiin säännöksiin ja riskinarviointeihin, joiden perusteella tällaiset kansalliset luettelot on vahvistettu.

Suomessa ja Ruotsissa talousveden laatu edellyttää nykyisin sinkinkatoa kestävien messinkiseosten käyttöä vesilaitteistoissa. Vesilaitteistoissa käytetyistä messinkimateriaaleista ei saadun selvityksen mukaan ole liennut raja-arvon ylittäviä pitoisuuksia lyijyä talousveteen. Säännöllisen valvonnan laatu tiedot osoittavat, että talousveden lyijypitoisuus on Suomessa vain noin 5–10 % juomavesidirektiivissä säädetystä lyijyn uudesta raja-arvosta (5 µg/l). Messinkituotteiden käyttökiellolle ei Suomessa ole valiokunnan käsityksen mukaan terveydellisiä perusteita.

Valtioneuvosto viittaa Maailman terveysjärjestön näkemykseen, jonka mukaan lyijyä päätyy veteen pääosin vain vesilaitteistoissa käytettävistä materiaaleista. Silti komission ehdotuksessa vesilaitteistoissa käytettävistä materiaaleista veteen liukenevan lyijyn osuudeksi talousvedessä (ns. allokaatioprosentti) on esitetty vain 50 %. Muille pääosin materiaaleista peräisin oleville metalleille (kupari ja sinkki) komissio esittää allokaatioprosentiksi 90 %. Allokaatioprosentti vaikuttaa siihen, miten materiaalien testauksessa saatavia tuloksia tulkitaan lyijyn pitoisuuden laskemiseksi talousvedessä. Valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston tavoitetta lyijyn allokaatioprosentin muuttamisesta 90 prosentiksi.

Valtioneuvoston arvion mukaan taloudelliset vaikutukset komission ehdotusten hyväksymisestä olisivat erittäin merkittävät. Jos sinkinkadonkestäviä materiaaleja ei voida Suomessa jatkossa käyttää vesilaitteistojen liitososissa, vesivuotovahinkojen estäminen edellyttäisi, että syöpyvät

Valiokunnan lausunto StVL 4/2023 vp

materiaalit vaihdettaisiin 3—5 vuoden välein. Korjaukset tulisi tehdä ennakoiden, sillä vesivahinkojen yhteydessä tulisivat korjattaviksi verkostomateriaalien lisäksi myös vuotovesien aiheuttamat rakennusten kosteusvauriot. Pelkästään rakennetun asuntokannan osalta E-kirjelmässä esitetty kustannusarvio on 3,2—3,5 miljardia euroa vuodessa. Tällainen korjaustiheys on käytännössä mahdoton eikä ole millään tavalla kestävä toimintatapa. Säännösehdotukset ovat täysin kohtuuttomia sekä kansalaisten että yritysten taloudellisen kestäkyvyn kannalta. Ehdotukset myös vaarantavat pohjoismaisen alan teollisuuden kilpailuaseman ja ne haittaavat EU:n sisämarkkinoiden toimintaedellytyksiä.

Valtioneuvosto on toimittanut komissiolle käsittelyn aikana tutkimuksia ja selvityksiä laadunvalvonnasta, jotka osoittavat, että Suomen esittämät huomiot veden laadusta Suomessa olisi tullut ottaa asianmukaisesti huomioon komission valmistelussa. Korroosiota aiheuttavien materiaalien käyttöön johtava sääntely aiheuttaa myös ennenaikaisia vaurioita ja vuotoja vesijärjestelmiin. Tämä puolestaan lisää kosteus- ja homevaurioita ja niiden aiheuttamia terveyshaittoja. Valiokunta katsoo, että juomavesidirektiivin delegoiduilla säädöksillä tulee antaa vain tieteelliseen tietoon perustuvia teknisiä säädöksiä ja niiden tulee perustua terveydellisten haittojen vähentämiseen.

Juomavesidirektiivissä säädetään lyijyn uudeksi raja-arvoksi 5 µg/l (aiemmin 10 µg/l). Lyijyn uusi raja-arvo on otettu Suomen kansalliseen lainsäädäntöön 12.1.2023 talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta annetulla sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (1352/2015). Direktiivissä säädetyn mukaisesti uuden raja-arvon tulisi täytyä veden toimittajien toimittaman veden osalta vasta 15 vuoden kuluttua direktiivin voimaantuloa, eli vuonna 2036.

Valiokunta pitää tärkeänä siirtymistä kohti vähälyijyistä tai lyijytöntä messinkiä tai muita korvaavia materiaaleja vesilaitteistoissa. Näiden materiaalien kehittäminen ja markkinoille saattaminen vie kuitenkin useita vuosia, minkä vuoksi siirtymiselle on varattava riittävästi aikaa. Koska kansallisen lainsäädännön mukaisesti testattuina materiaaleista ei liukene veteen raja-arvon 5 µg/l ylittävää pitoisuutta, valiokunta pitää komission ehdotuksia Suomen osalta täysin epärealistisina ja suhteettomina tavoiteltaviin terveyshyötyihin nähden.

Valtioneuvoston tulee valiokunnan käsityksen mukaan edelleen pyrkiä yhteistyössä Ruotsin kanssa vahvasti vaikuttamaan komission jatkovalmistelussa edellä mainittujen positiivilistojen ja lyijyn allokaatioprosenttien muuttamiseksi veden alueellisen laadun huomioon ottaen kohtuullisiksi. Valiokunta pitää myös perusteltuna tällä hetkellä hyväksytyjen materiaalien käytön siirtämääjän jatkamista vuoteen 2036.

Valiokunta edellyttää, että valtioneuvosto informoi aktiivisesti eduskuntaa neuvottelujen edistymisestä ja komission jatkovalmistelusta. Valiokunta toistaa kantansa siitä, ettei komission ehdotamia vaatimuksia hyväksytä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ilmoittaa,

Valiokunnan lausunto StVL 4/2023 vp

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin painotuksin.

Helsingissä 23.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hilkkä Kemppi kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
jäsen Ville Väyrynen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen